

XVIII ст.) : дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 / Вікторія Федорівна Крашениця. – К., 1993. – 204 с.

9. Русская грамматика : [в 2 т.]. – М. : Наука, 1980. – Т. 2 : Синтаксис. – 1980. – 709 с.

10. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – 515 с.

11. Ясакова Н. Ю. Граматична семантика аналітичних сполучників підрядності у структурі складного речення : дис. ...канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Наталя Юріївна Ясакова. – К., 2000. – 195 с.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2012

О. КОВТУН

ВЕРБАЛИЗАЦИЯ УСЛОВНЫХ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ СОЮЗНЫМИ КОМПЛЕКСАМИ В УКРАИНСКОМ ЯЗЫКЕ

В статье впервые исследованы союзные комплексы, которые выполняют функцию связи и выражают условные семантико-синтаксические отношения в сложноподчиненном предложении, определены их структурные типы, установлено соотношение этих союзных комплексов с типовыми условными союзами украинского языка.

Ключевые слова: союзные комплексы, условные союзы, подчинённые союзы, сложноподчиненное предложение, условное семантико-синтаксическое отношение.

O. KOVTUN

VERBALIZATION OF CONDITIONAL SEMANTIC AND SYNTACTICAL RELATIONS BY CONJUNCTIONAL COMPLEXES IN UKRAINIAN LANGUAGE

In the article conjunctive complexes which realize function of conjunction and express conditional semantic and syntactical relations in compound sentence were analyzed for the first time, their structural types were determined, correlation of these conjunctive complexes with typical conditional conjunctions of Ukrainian was established.

Key words: conjunctive complexes, conditional conjunctions, compound sentence, conjunctive semantic and syntactical relation.

УДК 81.373.613

Юлія НАДТОЧІЙ

ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ АНГЛОАМЕРИКАНІЗМІВ В ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ (перекладацький аспект)

Статтю присвячено дослідженню англо-американських запозичень-термінів сучасної німецької мови, а також дослідженню особливостей їх функціонування в мові та проблем, які вони створюють при перекладі.

Ключові слова: політичний дискурс, політичний текст, прагматичний потенціал тексту, лексика, динамізм, інтернаціоналізація, англо-американізм, запозичення, кальки, напівкальки, запозичення – екзотизми, мовні контакти.

Актуальність цієї тематики полягає в тому, що англо-американський вплив на сучасну німецьку мову і зростаюча кількість запозичень на даний момент є однією з найважливіших і недостатньо вивчених лінгвістичних проблем. А також актуальність визначається з одного боку швидкими змінами політичної лексики німецької мови завдяки впливу англо-американізмів, а з іншого - проблематикою перекладу фахової англо-американської запозиченої лексики в політичних текстах німецької мови.

Метою дослідження є встановлення результатів взаємодії англо-американізмів та термінів фахової політичної лексики в сучасній німецькій мові та закономірності перекладу запозиченої англо-американської термінології.

Таким чином окреслена мета дослідження передбачає вирішення конкретних завдань:

1) уточнити зміст поняття політичний текст, а також визначити поняття, необхідні при характеристиці його використання у соціальній комунікації;

2) визначити особливості впливу англійської мови на фахову політичну лексику німецької мови;

3) показати функціонування англо-американізмів у лексико – семантичній системі німецької мови та визначити їх роль в предметній галузі «політика»;

4) виокремити та охарактеризувати типи англо-американізмів, які функціонують в політичній лексиці;

5) виявити та проаналізувати різноманітні шляхи перекладу англоамериканських термінів.

Об'єктом дослідження є галузева політична лексика сучасної німецької мови, яка зазнавши значного впливу з боку англійської мови, становить великий інтерес для перекладознавства.

Предметом дослідження є виокремлення та аналіз багатограних особливостей перекладу англо-американських запозичених термінів, а також визначення особливостей їх функціонування в мові.

Матеріалом дослідження є політична лексика, яка була зафіксована в ЗМІ, а саме: промови, виступи та різнотипні звернення до населення відомих політиків Німеччини.

Методи дослідження визначені цілями та завданнями: для збору фактів був використаний метод суцільної вибірки з німецьких засобів інформації; описовий та зіставний методи – для відображення опрацьованого матеріалу.

Прагматичним аспектом зафіксованого виступу, обмеженого політичною сферою реалізації комунікативної дії, ми вважаємо експліцитну або імпліцитну вербальну репрезентацію промовця в тексті за допомогою альтернативного вибору мовних засобів на кожному рівні системи мови.

Тут мається на увазі сукупність мовних одиниць-репрезентантів мовця лексичного та синтаксичного рівнів, тобто іменників, займенників, пасивних чи безособових конструкцій зокрема. Специфічні дискурсивні практики використання корелятивів позамовного суб'єкта мають свої закони функціонування в політичному тексті, як, наприклад, певна частота або комбінаторика мовних засобів, чи використання стилістично-забарвлених лексичних одиниць, запозичень. Чинне місце в даних закономірностях вживання одиниць-репрезентантів займає використання англоамериканізмів. Однак їх вживання в політичному тексті має свою комунікативну ціль [4, с. 264].

Кожен політичний текст комунікативний, він містить певне повідомлення, яке передається від адресанта до реципієнта, певну інформацію, яка повинна бути вилучена з повідомлення реципієнтом і бути зрозумілою йому. Сприймаючи отриману інформацію, реципієнт тим самим вступає в певні особистісні відносини до тексту, так звані прагматичні відносини. Такі відносини можуть мати різний характер. Вони мають переважно інтелектуальний характер, коли політичний текст служить для реципієнта лише джерелом відомостей про якісь факти та події, які його особисто не стосуються і не являють для нього великого інтересу. У той же час отримана інформація може мати на реципієнта і більш глибокий вплив. Вона може апелювати до його почуттів, викликати певну емоційну реакцію, спонукати до якихось дій. Здатність політичного тексту виробляти подібний комунікативний ефект, викликати у рецептора прагматичні відносини до адресанта, інакше кажучи, здійснювати прагматичний вплив на одержувача

інформації, називається прагматичним аспектом або прагматичним потенціалом політичного тексту.

Політичний дискурс у вузькому значенні формується завдяки сукупності результатів вербалізованої політичної діяльності, інакше кажучи, зафіксованих політичних виступів знаково-символічного або незнакового (перформативного) характеру [3, с. 86]. На сучасному етапі розвитку лінгвістики політичний виступ виділяється в окремий тип тексту. Наприклад, М. О. Діденко, визначає політичний виступ, як «завершений, специфічно структурований текст, який має ряд інваріантних характеристик, що виділяють його з інших типів тексту» [5, с. 11]. Спроби класифікації політичних текстів у сучасній лінгвістиці ґрунтуються насамперед на теоретичних засадах типології тексту та функціональної прагматики в західноєвропейському дусі.

На сьогоднішній день існують дослідження, в яких проаналізовано лексико-семантичні, морфолого-синтаксичні, структурно-композиційні та комунікативні характеристики політичного виступу щодо виявлення його інтегральних та диференційних ознак як типу тексту [2].

Проблему виділення типів політичного виступу можна вирішити за допомогою комплексного підходу до аналізу політичних текстів, а саме: поєднавши поняття текстового зразка / фрейму [5, с. 60], що є необхідним для створення або інтерпретації комунікативного акту, з прагматичними факторами його реалізації, як-то: адресант, адресат, позамовна дискурсивна ситуація тощо. Наприклад, з погляду побудови політичного виступу важливу роль відіграє зміст та послідовність сюжетних блоків: звернення / вступ, основна частина, де розвивається аргументація для досягнення політичної цілі, та заключна частина з підведенням підсумків промови [9, с. 6]. Друге місце посідають мовні засоби – «сигнали» лексичного, морфологічного та синтаксичного рівнів, а також усталені мовленнєві зразки, використання яких є типовим для кожного сюжетного блоку.

За прагматичним принципом місця реалізації промови західні дослідники виділяють наступні підтипи політичного виступу: парламентський, партійний, передвиборний, привітальний, святковий, який в свою чергу, розмежовується на пам'ятний та новорічний/різдвяний виступи [8, с. 245].

З нашого погляду, класифікацію політичного виступу доцільно здійснити на підставі таблиці різновидів політичної мови,

запропонованої А. Буркхардом (табл. 1) [8, с. 247]. Користуючись типологічним розподілом політичної комунікації на три площини значень, а також враховуючи її інтернальну (функціональну) та екстернальну (громадську) спрямованість, можна виявити відповідні текстові жанри і еквіваленти критеріїв офіційності, громадськості, аполітичності.

Оскільки об'єктом дослідження становлять дискурсивні практики (письмово зафіксовані політичні виступи) міністрів, депутатів та відомих політиків, то сконцентруємо нашу увагу на виділенні окремих текстових жанрів у межах мови політиків.

За визначенням А. Буркхарда, мова політиків охоплює «зовнішню комунікацію групи осіб, що обіймають певні (строково обмежені чи необмежені) посади у державних політичних інститутах влади» [8, с. 77].

Враховуючи названі передумови, основою для класифікації текстових жанрів було обрано вектор мови політиків інституціональної площини значень, який частково перехрещується із вектором політичної мови ЗМІ.

Окрім розглянутої моделі, фундамент нашої класифікації склав принцип прагмалінгвістичної спрямованості, інакше кажучи, адресованості політичних виступів: «всередину», тобто промова перед групою політичних функціонерів і «назовні», тобто публічне спілкування того чи іншого політика з народом.

Таблиця 1.

**Основні види політичних виступів
за принципом адресованості (за Буркхардом)**

Площина політичної мови / жанр промови	Політична мова ЗМІ	Мова політиків
екстернальний	прес-конференція, інтерв'ю, теледебати	привітальна промова, урочисте звернення, промова про...
інтернальний		урядова заява, парламентська промова, закрите парламентське обговорення в міжфракційному преміумі

Як видно з табл. 1, для виділення окремих жанрів мають значення насамперед такі прагматичні фактори створення і функціонування тексту, як адресант (наприклад федеральний канцлер), адресат (члени уряду, парламенту, представники опозиційних партійних фракцій,

дипломатичний корпус, пересічні громадяни, представники преси), комунікативна ситуація, а також наявність посередника у віддаленому діалозі між політиком та аудиторією за допомогою ЗМІ (інтерв'юер, журналіст, ведучий ток-шоу).

Проблема суб'єкта як прагматичної категорії отримує адекватне теоретичне обґрунтування з погляду міждисциплінарної теорії впливу. Цей науковий напрямок досліджує «когнітивні, психологічні, соціальні та мовні механізми варіативної інтерпретації дійсності, що дозволяє впливати на свідомість або процес прийняття людиною тих чи інших рішень» [4, с. 213].

На підставі теорії впливу, виділяють деякі мовні механізми варіативної інтерпретації дійсності. Вони дозволяють викликати у реципієнтів прогнозовані інтерпретації фактичного стану справ, що описується в знаковому просторі тексту. Сама сутність мови як єдиного когнітивного механізму сприйняття і осмислення світу передбачає існування альтернативних засобів репрезентації дійсності. Позамовна реальність є багатовимірним, недискретним хаосом смислів-концептів, які структуруються мовцем у певні алгоритмізовані фрейми знань, окремі фрагменти інформації отримують «знакове тіло», дискретизуються в мові як категорії і матеріально втілюються у мовленні [4, с. 214]. Для одного і того ж самого фрагменту реальності, що має нелінійну структуру, в процесі синтезу висловлення відбувається «лінеаризація у мовленнєвій послідовності», упорядкована в часі [4, с. 217].

Використовуючи різні мовні засоби і «комунікативні упакування» (термін У. Чейфа) [7, с. 37] для вираження одного й того самого змісту, отримуємо варіативний опис певної позамовної ситуації та, як наслідок, і альтернативну інтерпретацію. За словами С.Карцевського, «реальне є безкінечним, і в кожній даній ситуації ми утримуємо тільки деякі елементи, відкидаючи решту, як те, що не має значення з погляду наших інтересів» [6, с. 86]. Функціонування механізмів варіативної інтерпретації дійсності забезпечується наявністю логіко-філософських категорій істини і хиби.

На сьогодні найдослідженішими є засоби варіативної інтерпретації дійсності лексичного рівня. В межах аналізу німецького політичного дискурсу особлива увага приділялася значущому варіюванню, зокрема стилістично-забарвленої лексики, а також термінів-ідеологем, що використовуються опозиційними політичними блоками або системами

[1, с. 69]. Як бачимо, прагматичний аспект перекладу є невідомою складовою процесу перекладу та адаптації тексту оригіналу. На першому етапі перекладу перекладач виступає в ролі реципієнта і повинен чітко та досконало зрозуміти первісний текст. Напр.:

Die US- Regierung hat seit Herbst 2008 mehr als eine Billion Dollar investiert, um den Immobilienmarkt vor dem **Crash** zu bewahren. Ein Rückschlag am Häusermarkt wäre das Letzte, was die seit einigen Wochen wieder anziehende US-Konjunktur und die **boomenden** Börsen gebrauchen können

– 3 осені 2008 р. правління США інвестувала більш ніж один більйон доларів, щоб захистити ринок нерухомості від краху. Невдача на ринку нерухомості була б останнім, що могло б знадобитися кон'юнктурі та біржам США, які протягом останніх тижнів швидко розвиваються

Так перекладаючи слова *der Crash* та *boomed*, перекладач повинен насамперед відмежуватися від особистісного ставлення до повідомлення, воно мусить залишатися нейтральним.

На другому етапі процесу перекладу перекладач зобов'язаний прагнути забезпечити розуміння вихідного повідомлення реципієнтом перекладу. Напр.:

Die Executive besteht aus dem Gouverneur von Virginia, seit Januar 2010 dem Republikaner Robert McDonnell, dem Vizegouverneur Lieutenant Governor und dem Attorney General, die alle zum gleichen Zeitpunkt für vier Jahre direkt vom Volk gewählt werden.

– Виконавча влада складається з губернатора штату Вірджинія, з січня 2010 республіканця Роберта МакДоннелла, заступника губернатора та генерального прокурора, яких одночасно і безпосередньо обирає народ.

Перекладаючи українською мовою географічні американські назви, здельшого додають слова «штат», «провінція», «графство», щоб бути зрозумілим українському читачеві.

В інших випадках відтворення прагматичного потенціалу тексту оригіналу може бути пов'язане з опущенням деяких деталей у перекладі, невідомих реципієнтові перекладу. Імпліцитна інформація в оригіналі стає експліцитною в перекладі:

Sie leisten einen harten **Job**, wie man heute sagt. Das ist heute nicht anders als damals.

– Як сьогодні кажуть: вчителі виконують важку роботу. Як і колись, сьогодні нічого не змінилось.

Відтворення прагматичного потенціалу в перекладі може викликати необхідність застосування і прийому конкретизації. Напр.:

England wollte ein **Europaoutsider** nicht bleiben, obwohl viele Engländer

– Англія не хотіла залишитись осторонь європейського ринку, однак багато англійців

bezweifeln, ob es sich lohnte.

сумніваються в тому, чи це
було того варте.

Отже, прагматичні проблеми пов'язані з жанровими особливостями оригіналу і типом реципієнтів. У загальних рисах можна поділити на три групи: 1) документально-ділові; 2) інформаційно-описові; 3) публіцистичні матеріали.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антропова Н. А. Словообразование немецкой разговорной речи (на материале имени существительного) : автореф. дис. ... на соискание ученой степени доктора филол. наук : 10.02.04 спец. «Германские языки» / Н. А. Антропова. – М., 2006. – 39 с.

2. Барченков А. А. Прагматическое содержание текста и его передача при переводе / А. А. Барченков // Общие и частные проблемы теории перевода : сб. научн. трудов. – М., 1999. – 125 с.

3. Девкин В. Д. Прагматика слова / В. Д. Девкин. – М., 1995. – С. 23–96.

4. Джейк Т. Ван. Вопросы прагматики текста / Т. Ван. Джейк // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1998. – Вып. 8. – С. 207–336.

5. Діденко М. О. Психологія політичного дискурсу / О. М. Діденко. – К., 2003. – 218 с.

6. Карцевский С. Об ассиметричном дуализме лингвистического знака / С. Карцевский. – М. : Просвещение, 1995. – 290 с.

7. Чейф У. Л. Данное, контрастивность, оределенность, подлежащее, топики и точки зрения / У. Л. Чейф // Новое в зарубежной лингвистике. – Т. 11. – М., 1992. – С. 125.

8. Burkhard, Armin. Zwischen Monolog und Dialog: Zur Theorie, Typologie und Geschichte des Zwischenrufs im deutschen Parlamentarismus / Armin Burkhard. – Tübingen: Niemeier, 2004. – VIII, 668 s.

9. Klein, I. Die Werke der Sprache: Für ein neues Verhältnis zwischen Literaturwissenschaft und Linguistik. Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik, 150, S. 6–36.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2012

Ю. НАДТОЧИЙ

Данная статья посвящена исследованию англо – американских заимствований- терминов современного немецкого языка, а также исследованию особенностей их функционирования в языке та проблемы, которые они создают при переводе

Ключевые слова: политический дискурс, политический текст, прагматический потенциал текста, лексика, динамизм, интернационализация, англо-американизмы, заимствования, кальки, полукальки, заимствования – экзотизмы, языковые контакты.

Y. NADTOCHNY

This article observes the Anglo-american loan words, the terms in the modern german language and scientific researches of their functioning and the problems by their translation

Key words: political debate, political text, pragmatic potential of the text, vocabulary, dynamism, internationalization, Anglo-american loan words, loan words, translation loan words, semi-translation loan words, linguistic contacts.

УДК 81:17.02:811.162.2.

Надія СКРИПНИК

ЗООМОРФНІ ВЕРБАЛІЗАТОРИ КОНЦЕПТОСФЕРИ «МОРАЛЬ» ПІДТЕКСТОВОГО РІВНЯ (на матеріалі епічних жанрів українського фольклору)

У статті розглядаються загальні питання підтексту та його засобів, скерованих на вираження концептосфери *мораль* на прикладі слів-символів тематичної групи «Зооніми»

Ключові слова: концептосфера, підтекст, засоби вираження, зооніми, символ.

У сучасній лінгвістиці актуальним є вивчення функціональних феноменів мови. У зв'язку з цим опис культурологічного й когнітивного потенціалу будь-яких лексичних одиниць не може бути повним без з'ясування закономірностей їх включення в контекст. На думку провідних лінгвістів, саме орієнтування на прагматику дозволяє з'ясувати властивості мовних одиниць породжувати асоціативні й конотативні значення повною мірою.

Явище накопичення знань у тексті й неможливість його передачі в звичайних визначеннях і формулюваннях є спільним для когнітології й лінгвістики тексту. При аналізі концептів моралі, які у фольклорних текстах мають педагогічну, сентенційну налаштованість, особливо гострою постає проблема підтексту – прихованої інформації. За визначенням І. Гальперіна, підтекст – це прихована, не безпосередня інформація, яка виявляє себе «завдяки властивості одиниць мови породжувати асоціативні і конотативні значення, а також завдяки властивості речень... прирошувати смисли» [1, с. 28].

Проблеми підтексту знайшли висвітлення у працях І. Гальперіна, В. О. Звегінцева, Н. В. Шевченко, В. А. Кухаренко, Н. С. Валгіної,